

Identitet je važan: borba za društvenu pravdu počinje u ranom djetinjstvu

- ▷ Djeca izbjeglice od ranog uzrasta usvajaju osjećaj drugotnosti.
- ▷ Inicijativa Refugee Trauma pomaže djetetu da se osjeća vrijedno i uvaženo.
- ▷ Razvoj osjećaja vlastite vrijednosti pomaže djeci da se nose sa svojim traumatičnim počecima.

Zarlaš Halamzai
(Zarlasht Halaimzai)
direktorica i suosnivačica
Inicijative Refugee Trauma,
Solun, Grčka

Istraživanja pokazuju kako rasa i identitet umnogome utiču na ključne životne ishode, uključujući fizičko i mentalno zdravlje te buduće prihode (Pachter i Coll, 2009). Širom svijeta ljudi iz crnačkih i manjinskih zajednica nose najveći teret rastuće nepravde. Sve počinje načinom na koji mala djeca doživljavaju različitosti: dokazano je kako djeca od tri godine doživljavaju osjećaj drugotnosti zasnovan na svom identitetu (Connolly, 2009). Formativna iskustva u ranom i predškolskom uzrastu mogu stvoriti snažne temelje za samopoštovanje i otpornost u životnim teškoćama, te pripremiti dijete za život u kome se bori s predrasudama i diskriminacijom.

Nigdje to nije jasnije vidljivo nego u iskustvima djece izbjeglica. Djetinjstvo provode u izgnanstvu, protjerana iz svojih zajednica, često se suočavajući s rasističkim predrasudama i diskriminacijom, klevetanjem političara i agresivnim ponašanjem policije i organa zaduženih za kontrolu granica. U gotovo svim medijskim priložima izbjeglice se prikazuju kao prijetnja ili pak kao žrtve bez mogućnosti samostalnog djelovanja. Izbjeglice su lišene svih ostalih aspekata identiteta.

Djeca izbjeglice internalizuju iskustvo 'drugotnosti' od najranijih dana. Živo se sjećam brojnih slučajeva kad su stanodavci odbijali da iznajme smještaj mojoj porodici, jer smo bili izbjeglice. Među nama bi danima vladala tuga. Moj dječji um pitao se što možemo učiniti kako bismo se pokajali zbog okolnosti u kojima se nalazimo. Za nošenje s traumom proizašlom iz takvih iskustava, u odrasloj dobi potreban je težak emocionalni rad i redovna psihosocijalna podrška, koja je rijetko dostupna.

Djeca izbjeglice često odrastaju u okruženju u kome se njihova istorija, jezik i tradicija ne razumiju, ili se čak namjerno zanemaruju. Porodice ponekad i godinama žive u neljudskim i teškim uslovima, u kojima im bezbjednost, hrana, obrazovanje i zdravstvena zaštita nijesu dostupni. Žene u grupama za podršku koje vodimo u Inicijativi, često govore o klaustrofobiji koju im uzrokuje njihova situacija. Kad su 'Ne mogu disati' – posljednje riječi Džordža Flojda – postale okupljajući poziv za proteste protiv rasne nepravde 2020, shvatila sam da odavno slušam slična osjećanja, metaforički rečeno, o iskustvu bivanja izbjeglicom.

Stvaranje prostora koji uvažava identitet

U Inicijativi Refugee Trauma (RTI), organizaciji koju sam pokrenula i koju vodim, brinem o stvaranju prostora u kojima se prepoznaju, uvažavaju i veličaju identiteti porodica i djece s kojom radimo. Praksa razumijevanja i uvažavanja porijekla djeteta – temelj je našeg rada.

'Baytna', naša intervencija za djecu u ranom i predškolskom uzrastu, temelji se na vrijednostima (*baytna* na arapskom znači 'naš dom'). Naš program usmjeren je na osnaživanje kompetencija njegovih voditelja za usvajanje i širenje vrijednosti intervencije u živote izbjegličkih porodica. Naš prvi cilj prilikom obuke novih voditelja jeste razvijanje osjećaja sigurnosti, neophodnog za prepoznavanje i uklanjanje nesvjesnih predrasuda koje svi imamo, kao i za razumijevanje načina na koji one mogu uticati na naš rad s djecom.

Naši sastanci često su izuzetno emotivni i uznemirujući, što zahtijeva iskusne voditelje koji će držati prostor sigurnim, a učesnike voditi kroz teškoće u prostor svijesti o zajednici. U jednoj takvoj seansi, voditeljka je u suzama podijelila svoje osjećaje ogorčenosti i osuđivanja porodica djece s kojima je radila. Bilo joj je teško da otkrije te osjećaje, ali to je otvorilo priliku za raspravu s njenim kolegama. Podržali smo je u proživljavanju teških emocija, a grupa joj je pomogla i u osmišljavanju strategija za upravljanje osjećajima osuđivanja u trenutku kad se pojave.

Djeca mogu ostaviti svoj otisak u prostoru 'Baytna'

Autorka: Julie Mader-Meersman

Naši voditelji učestvuju u smislenim, kontinuiranim obukama, programima vršnjačkog mentorstva (*peer-to-peer*) i nadzora, što im omogućava realizaciju programa koji promovišu autentičnu podršku i uvažavanje identiteta, prošlosti i interesa djeteta. Voditelji uvježbavaju razumijevanje za situacije u kojima djeca u aktivnost unose teške emocije, uvijek uvažavajući njihova osjećanja i pomažući im da ih izraze kroz igru, umjetnost, pokret i pripovijedanje.

U svojim programima naglasak stavljamo na proživljeno iskustvo i zastupljenost zajednice. 'Baytna' je stvarana uz podršku roditelja i djece izbjeglica. Insistiramo na angažovanju voditelja iz zajednica s kojima radimo, tako da djeca mogu vidjeti sebe predstavljenom među onima koji su zaduženi za prostor. Na primjer, u Karasuli (grč. Πολύκαστρο), gradiću na grčko-sjevernomakedonskoj granici, grupa kurdskih majki vodi vrtić 'Baytna' pri RTI, koja im pruža obuku, stručnu podršku i finansijsku pomoć. Sastanci se često završavaju pjesmama iz kurdske zajednice.

Podstičemo roditelje na učešće i dijeljenje priča i pjesama iz vlastitog djetinjstva kako bi njihova djeca mogla odrastati uz osjećaj povezanosti sa svojim korijenima. Kad roditelji osjećaju krivicu i stid zbog toga što ne mogu obezbijediti sve što je potrebno njihovoj djeci, mi ih slušamo i podsjećamo na hrabrost i snagu koja im je bila potrebna za putovanja koja su njihovu djecu udaljila od nasilja.

Praksa koja uvažava identitet pomaže porodicama da povežu kulturu i tradiciju zemlje svoga porijekla s kulturom i tradicijom države u kojoj su dobili međunarodnu zaštitu.

Fotografija: Bagher Maghsudi

Razvoj osjećaja vlastite vrijednosti i mogućnosti samostalnog djelovanja

Put moje porodice od Kabula do Londona trajao je četiri godine. Suočili smo se s nebrojeno mnogo primjera rasizma i diskriminacije. Nekad su oni bili iz zle namjere, ali su češće proizlazili iz nerazumijevanja onoga što smo kao narod pretrpjeli u dugoj kolonijalnoj prošlosti Avganistana. Biti izbjeglica – to znači boriti se protiv moćnih, mračnih sila radi bezbjednosti vaše zajednice.

Razvijajući sopstvenu praksu rada s djecom i porodicama koje su prošle slična putovanja, prepoznao sam koliko mi je identitet važan za moju otpornost. Povezivanje s prošlošću i tradicijom pripovijedanja avganistanskih priča, razumijevanje hrabrosti i upornosti mojih roditelja koji su u najtežim okolnostima odgajali petoro djece – liječili su duboke rane i njegovali osjećaj ponosa time odakle dolazim.

Cilj rada RTI jeste pomoći djetetu da se osjeća cijenjenim i poštovanim kako bi moglo da razvija emocionalnu pismenost, osjećaj sopstvene vrijednosti i mogućnosti samostalnog djelovanja, što zauzvrat podržava iscjeljenje od njihovih često traumatičnih početaka. Pozitivno uvažavanje identiteta i lične prošlosti djece koja su se suočila s teškim počecima, i koja će se i dalje suočavati s diskriminacijom, može biti važan temelj za ozdravljenje i otpornost u godinama koje dolaze.

→ Ovaj članak (na engleskom jeziku) dostupan je onlajn putem linka [earlychildhoodmatters.online/2020-11](https://www.earlychildhoodmatters.online/2020-11)

LITERATURA

Connolly, P. (2009): *Developing Programmes to Promote Ethnic Diversity in Early Childhood: Lessons from Northern Ireland*, radni dokument 52. Hag: Fondacija Bernard van Leer. Dostupno na: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED522532.pdf> (pristupljeno u junu 2020).

Pachter, L.M. i Coll, C.G. (2009): *Racism and child health: a review of the literature and future directions*. *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics* 30(3): 255–63. Dostupno na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2794434/#R56> (pristupljeno u junu 2020).

Dostupnost ovih članaka o ranom djetinjstvu na crnogorskom jeziku omogućena je partnerskom inicijativom Fondacije Bernard van Leer i Međunarodne organizacije Korak po korak (ISSA), u saradnji sa Pedagoškim centrom Crne Gore, članom ISSA.

